

گمشده آموزش مجازی

© دکتر فروغ خسروی، آموزگار دبستان شهید رجایی، شهرستان آغاچاری، استان خوزستان

شروع یک تجربه جدید

فضای آموزشی بعد از گسترش کرونا، فضای شوک بود. نام‌های آموزش آنلاین و آموزش مجازی بر سر زبان‌ها افتاد. می‌توان گفت بعد از نوروز ۹۹، تسلط بیشتری بر فضای حاکم ایجاد شد. در این میان، تعداد قابل توجهی از معلمان، برای ارائه آموزش، به استفاده از نرم‌افزارهای آموزشی پویانما ساز و جذاب روی آوردند و هر چه پیشتر رفتیم، شوق یادگیری و تسلط بر این نرم‌افزارها بیشتر شد. اما نکته مهمی که در این میان مورد توجه زیادی واقع نشد، کمبود تعامل در آموزش‌های ارائه شده بود.

تجربه شخصی نگارنده به عنوان معلم، فاصله چندانی با این رویدادها نداشت. اما بازخوردهای دریافت شده، نشان داد به جز درس ریاضی که اجباراً از اقبال بیشتری برخوردار بود، دانش‌آموزان بیشتر فایل‌های تولیدشده را حتی مشاهده نمی‌کردند. حجم زیاد فایل‌ها و محدودیت‌های اینترنتی و بی‌انگیزگی دانش‌آموزان از

جمله دلایل این مسئله بودند.

بازخوردها نشان می‌داد، دانش‌آموزان فراری از مدرسه، حالا آرزوی بازگشت را داشتند. به نظر می‌رسید، آنچه باعث ایجاد چنین عواطفی شد، تعامل و فعالیت‌های محیط مدرسه بود و آموزش مجازی از آن تعامل و شور و هیجان آموزش حضوری برخوردار نبود.

آموزش از دور

اما آیا در آموزش مجازی امکان تعامل با کیفیت آموزش چهره‌به‌چهره وجود دارد؟ برای پاسخ به این سؤال بهتر است ابتدا با ماهیت آموزش مجازی آشنا شویم و سپس تعامل را در فضای آموزش مجازی بررسی کنیم.

آموزش مجازی و آموزش آنلاین زیرمجموعه‌های آموزش از راه دور هستند. آموزش از دور شامل طیفی از آموزش‌های مبتنی بر رسانه است و هدف اصلی آن، ایجاد دسترسی به آموزش با کیفیت برای همه و تسهیلگری در

یادگیری است. با توجه به این تعریف، آموزش از دور آموزشی فراگیرمحور و مبتنی بر عدالت آموزشی است. در نتیجه، تعامل از اجزای اصلی این آموزش است. در این راستا، به تاریخچه آموزش از دور نگاهی مختصر می‌اندازیم. آموزش از دور پنج نسل را پشت سر نهاده است. این آموزش در نسل اول به صورت مکاتباتی صورت می‌گرفت. مطالب آموزشی در این نسل در قالب کتاب و جزوه برای فراگیرندگان ارسال می‌شد. در نسل دوم، آموزش با استفاده از رسانه‌هایی چون رایانه و تلویزیون و رادیو به فراگیرندگان ارائه می‌شد. در نسل سوم، با آمدن اینترنت، آموزش از طریق صفحه‌های وب در اختیار فراگیرندگان قرار داده شد و ارتباط و تعامل بیشتری میان آموزگار و فراگیرنده فراهم شد (سرمدی و همکاران، ۱۳۹۰). آموزش از راه دور نسل‌های متفاوتی را پشت سر نهاده است و تا نسل پنجم، هر چه بیشتر بر میزان تعامل در آموزش افزوده شده است.

نظریه تعامل

یکی از مهم‌ترین نظریه‌هایی که تاکنون در ارتباط با آموزش از راه دور مطرح شده است، نظریه تعامل گریسون است. در این نظریه، سه عنصر اصلی آموزش، دانش آموز، معلم و محتوا هستند. براساس این سه عنصر باید شش نوع تعامل نیز ایجاد شود (شکل ۱).

به عبارت دیگر، اگر بخواهیم مطمئن شویم که یادگیری عمیق و معنادار اتفاق افتاده است، باید شش نوع تعامل بین معلم و دانش‌آموز، دانش‌آموز و

به پرسش و پاسخ می‌پردازند و در این ارتباط میزانی از تعامل معلم با دانش‌آموز را برقرار می‌کردند.

همچنین، این نوع تولید محتوای آموزشی، وابستگی بیشتری به ابزارهای الکترونیک ایجاد می‌کند. پژوهش‌های زیادی نشان داده‌اند، وابستگی به ابزارهای الکترونیک باعث افزایش خشونت، دسترسی به فضاهای نامناسب در اینترنت، مشکلات جسمی، افسردگی و... می‌شود. در مبحث اختلالات یادگیری هم بارها تأکید شده است، کودکانی که

مجازی انتقال داد. باید دانش‌آموز را در خلق محتوا مشارکت داد. برای این کار می‌توان از نرم‌افزارهایی مانند برنامه زوم که امکان نوشتن و صحبت تصویری به صورت گروهی را برای کلاس فراهم می‌آورد، بهره برد. برخی فعالیت‌های کتاب مانند ساخت ابزارها را می‌توان مانند برنامه‌های آموزش کاردستی یا آشپزی آموزش داد. مثلاً از قبل ابزارهای مورد نیاز را به دانش‌آموزان اطلاع‌رسانی کرد و به صورت مجازی و همراه با معلم و سایر هم‌کلاسی‌ها، با نظارت و دریافت بازخورد، انجام داد. اما قبل از همه و برای اجرای دقیق‌تر، باید سناریوی آموزشی متناسب با فضای مجازی طراحی شود تا از سردرگمی‌ها جلوگیری شود.

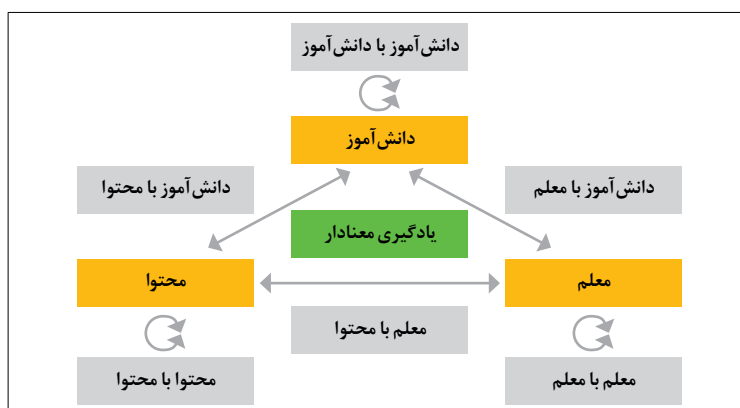

با توجه به اینکه در این دوره مهم‌ترین موضوع، معرفت‌شناسی و دانش نسبت به رویکردهای آموزش و پرورش مجازی است، نظام آموزش و پرورش باید در سطح کلان به نظریه‌پردازی و برنامه‌ریزی برای آموزش ترکیبی بپردازد.

آموزش مجازی می‌تواند صرفه‌جویی‌های عظیمی را در سرمایه‌های ملی باعث شود و همچنین بار زیادی را از دوش مدرسه‌ها بردارد تا به بهبود کیفیت آموزش بپردازند و معلمان هم با فراغ بال بیشتری دانش تخصصی را ارتقا دهند. تهیه سناریوی متناسب با آموزش مجازی و برنامه‌ریزی دقیق فعالیت‌های آموزشی از مهم‌ترین وظایف معلمان در این دوره است. پویانمایی‌سازی صرفاً راه‌چاره نیست. آنچه نباید فراموش شود، برقراری تعامل‌ها و ارائه بازخوردهای مستمر آموزشی با استفاده از بسترهای مناسب است.

منابع

۱. سردمدی، محمدرضا؛ صیف، محمدحسن؛ طالبی، سعید (۱۳۹۰). مبانی نظری و فلسفی آموزش از دور. تهران: دانشگاه پیام نور.
2. Gosper, Maree (2013). OLE Position paper: Models for online, distance, flexible and blended learning. p 1-8.

شکل یک

به ابزارهای الکترونیکی وابسته‌اند و تعامل کمتری با محیط خود دارند، زمینه بیشتری برای گرفتاری به انواع اختلالات یادگیری خواهند داشت.

راهکارها

به نظر می‌رسد، بیشترین ضعف در این دوره، کمبود دانش و معرفت نسبت به آموزش از راه دور بود؛ وضعی که از نظریه‌پردازی در سطح وزارتی شروع می‌شد و به کمبود سناریوی آموزشی توسط معلم می‌رسید.

اما حالا که قرار است آموزش حضوری در کنار آموزش مجازی برقرار شود، باید از فضای مجازی به نحو شایسته‌تری برای ایجاد تعامل و شور و نشاط بهره برد. می‌توان بخش‌های سخنرانی یا نمایش و بخش‌هایی را که به مشارکت کمتری نیاز دارند، به صورت حضوری و در مدرسه اجرا کرد و فعالیت‌های مشارکتی، ارزشیابی‌ها یا مکالمات درس‌هایی مثل مطالعات اجتماعی، علوم و فارسی را به فضای

دانش‌آموز، دانش‌آموز و محتوا، معلم و معلم، معلم و محتوا و در نهایت محتوا و محتوا ایجاد شود.

تعامل بین محتوا و محتوا همان وب‌معنایی است. اینکه هنگام نوشتن یک واژه در جست‌وجوگر وب، به صورت پیش‌فرض چند واژه ارائه می‌شود یا تمام حوزه‌های مرتبط با واژه مورد نظر در اختیار پژوهشگر قرار داده می‌شود، همان تعامل محتوا با محتوا است. در نسل پنجم، برای مدیریت کلاس مجازی از «ال‌ام‌اس» (LMS) و «ال‌تی‌ام‌اس» (LTMS) استفاده می‌شود و تعامل از اجزای اصلی این بسترهاست.

حال می‌توان نتیجه گرفت که بسته‌های آموزشی دوران کرونا در ایران، هر چند در قالب پویانمایی و طراحی‌های جذاب حرفه‌ای ارائه می‌شدند، اما در آن‌ها جایی برای تعامل در نظر گرفته نمی‌شد. البته معلمان بودند که به علت تخصص نداشتن در عرصه نرم‌افزارها، از طریق پیام‌رسان‌هایی مثل واتساپ با دانش‌آموزان